

Kasteel Hoensbroek - Waterwandeling Dag van het Kasteel

Clip 1

Startpunt waterwandeling = 1^e brug van het kasteel

Welkom bij Kasteel Hoensbroek, een groot waterkasteel in Zuidelijk Zuid-Limburg. Een écht waterkasteel want het water is alom aanwezig. Het kasteel ligt in een moerasgebied, het broekland. Vandaar ook Kasteel HoensBROEK.

Drie beken zijn verantwoordelijk voor de aanvoer en afwatering van al het grachtwater rondom het kasteel. De Molenbeek, de Caumerbeek (Auvermoer) en de Geleenbeek. De watervoorziening was natuurlijk belangrijk voor de verdediging van het kasteel. Het kasteel ligt niet voor niets op het diepste punt van dit dal.

Het kasteel heeft drie ophaalbruggen die omhoog getakeld konden worden. Hiermee kon men ongenode gasten buiten houden. Het moeras was echter al een dusdanige hindernis dat vijanden zich nooit aan dit kasteel gewaagd hebben.

Clip 2

Hoektoren als Gaerdehuis

We staan nu aan de voorkant van het kasteel bij het Gaerdehuis. Een hoektoren apart van het kasteel gebouwd. Het gaerdehuis is vertaald natuurlijk het tuinhuis van het kasteel. In de volksmond door de Hoensbroekenaren vaak het pesttorentje genoemd. Men gelooft namelijk dat mensen uit het dorp die een ernstige besmettelijke ziekte hadden hierin werden opgesloten en in quarantaine werden geplaatst. Dit is echter een fabel. De hoektoren was een opslagplaats voor stoelen, tafels en molsklemmen.

Clip 3

Waterval

Aan de voorzijde van het kasteel aan de grachtkant zien we een soort watervalletje en een niveauverschil in de gracht. Dit is noodzakelijk om de doorstroming van het water te stimuleren. Het beste is namelijk als het grachtwater heel voorzichtig stroomt. Hierdoor komt er steeds nieuwe zuurstof in en slibt het niet dicht.

Op de bodem van de gracht ligt een meter dik slib dat ervoor zorgt dat het grachtenstelsel niet lek raakt. Als je een gat prikt in deze sliblaag dan zou de gracht dus leeg kunnen lopen. De sliblaag groeit elk jaar door dorre bladeren, algvorming en vissenpoep. Dat laagje koesteren we daarom graag.

Clip 4

De Middeleeuwse toren: de Donjon

We kijken naar de Middeleeuwse toren van het kasteel, de Donjon. Deze heeft muren van maar liefst 3 meter dik. De fundering van deze toren bestaat uit koeienhuiden, die in het moeras gelegd zijn. Deze huiden mogen nooit droog komen te liggen. Dan drogen ze uit en verkrummen deze en is de fundering in feite weg.

De toren is gebouwd uit veldbrandstenen. Deze stenen werden hier in de regio gemaakt. Gewonnen klei van de beekranden werd uitgestoken en in vormen gelegd. Deze werden in het veld in kleine oventjes gebakken. Vandaar de naam veldbrand.

Als je goed naar de toren kijkt dan zie je dat deze uit 6 lagen bestaat. Dit betekent dat deze toren in 6 jaren gebouwd is. Ieder jaar moest men stoppen in de winter als de vorst in viel. Het jaar daarna gingen ze dan verder en zie je een kleurverschil in de steenlagen. En daarmee zie je 6 ringen waaruit de toren is opgebouwd.

Clip 5

Landtong voor het kasteel

Aan de voorzijde van het kasteel zien we een soort eiland in het water, een landtong. Deze maakt deel uit van de Middeleeuwse verdedigingswal. Hiermee werden de Middeleeuwse toren en de burcht aan deze kant extra beschermd. Op dit langwerpige eiland kon geschut worden geplaatst gericht op de vijand die het kasteel wilde naderen.

De landtong wordt tegenwoordig druk bevolkt door allerlei eenden en ganzen. Er broeden zelfs ooievaars in een boom op het eiland. Het kasteel heeft daarmee veel huisdieren.

Clip 6

Kringloop rondom het kasteel

Aan de buitenzijde van de Middeleeuwse toren zie je een aantal gemakken of secreten. Dit zijn eigenlijk gewoon Middeleeuwse toiletten. En alles wat men daar losliet kwam in de gracht terecht. En dit werd vervolgens weer opgegeten door vissen en andere beestjes. Daarmee was er een cyclus van hergebruik.

Een soortgelijke cyclus zie je in de keuken waar via een schrobgat in de muur alle vuil en viezigheid naar buiten ging. En bij de eetkamer aan de pleinzijde van het kasteel is ook een gat in de muur in het Groot Salet. Waar de adellijke familie na een weldadige maaltijd hun magen leegmaakten in het kotsgat. Dit kwam in de gracht terecht en werd gegeten door de vissen en vogels. Waarna deze vervolgens weer werden gevangen om gegeten te worden.

Clip 7

Auvermoermantjes

De Auvermoer is een aftakking van de door de regio slingerende Caumerbeek. Onder andere deze beek voorziet ons grachtenstelsel van water. De Auvermoer zou staan voor 'oude moeder'. In deze regio wonen volgens de legende ook de zogenaamde Auvermoermentjes. Dit zijn kleine kabouterachtige wezens die 's avonds aan de achterdeur de vuile vaat ophalen en 's ochtends weer schoon terugzetten. In de rest van Nederland noemen ze deze ook wel de Auvermannetjes.

Clip 8

Droomvijver en nutstuinen

Het lijkt alsof de droomvijver van oudsher bij de waterhuishouding van het kasteel hoort. Dit was echter lange tijd de boomgaard van de graaf en markies van Hoensbroek. De boomgaard werd voor nutsgebruik ingezet. Hout om te stoken en vruchten om te eten.

Pas in de jaren '50 van de vorige eeuw hebben de Staatsmijnen dit terrein helemaal uitgegraven om te gebruiken als ontspanningsgebied voor de mijnwerkers. Hier kon men roeien, vissen en in de winter lekker schaatsen.

Het kasteel had meerdere tuinen. Een grote en kleine gaard direct naast het kasteel zelf. Het kasteel was dus zelfvoorzienend. Het was geen lustkasteel met een lusthof maar een nutskasteel met meerdere nutstuinen. In de hoeve naast het kasteel werd ook vee gehouden en geslacht. Men gebruikte de eigen opbrengst. En wat over was werd verkocht op de markten in Aken of Sittard.

Clip 9

Watermolen: de Drakenmolen

Vanaf de vijver kun je via een doorkijkje de drakenmolen zien. En de funderingen van dit witte gebouw zijn nog ouder dan het kasteel zelf. Deze bestaat al van zeker 100 jaar voordat het kasteel er kwam. De drakenmolen is een zogenaamde banmolen. In 1370 krijgt Nicolaas Hoen de rechten op deze molen.

De watermolen werd gebruikt om graan te malen. Het was een ban- of dwangmolen. De pachters uit de regio waren namelijk verplicht om hun graan in deze molen te malen om hiervan daarna brood en andere producten te maken.

Clip 10

Mooiste uitzicht op het kasteel

Op dit schiereiland in de droomvijver heb je het mooiste uitzicht op het kasteel. We kijken naar de grootste, Middeleeuwse toren, de Donjon. Daarnaast de 18e eeuwse vleugel en de uitstulpingen aan de voorzijde, de kapellen en de grote 17e eeuwse kant met de vierkante toren. Hiermee zie je alle drie de bouwfases van het kasteel in één blik. Maar je ziet ook de boerderijen die er in de 17e eeuw rondom zijn gebouwd. Een heel imposant complex om van te genieten vanaf het bankje middenin de droomvijver.

Clip 11

Einde van de waterwandeling – bezoek het kasteelmuseum

Na deze waterwandeling verwijzen we graag naar de andere wandelingen rondom het kasteel. Met name de themawandelingen over de Bokkenrijders zijn zeer aan te bevelen. Een bezoek aan het kasteelmuseum zélf is natuurlijk ook zeer de moeite waard. Hier herbeleef je de kasteelverhalen van de kasteelbewoners door de eeuwen heen.